

HANDKEOV PRINSTONSKI NASTUP I ODGOVOR HANSA MAJERA

Godine 1966, na zasedanju Grupe 47 u Prinstonu (SAD), izazvao je svojim nastupom, bolje reći prestupom, tada dvadesetčetvorogodišnji Peter Handke pravi književni skandal. Umesto da govori o konkretnom Pivitovom tekstu, kako su nalogale propozicije, Handke je iskoristio priliku da iznese svoj krajnje negativni sud o tadašnjoj nemačkoj književnosti, odnosno onoj koja je stvarana u okviru Grupe 47. Izlaganje je naišlo na negodovanje većine, ali i odobravanje nekolicine prisutnih i izazvalo je burne medijske reakcije. Tokom idućih dvadesetak godina Handke je svojim književnim radom postizao značajne rezultate pa je tako narastala i literatura o njemu, a u njoj je gotovo uvek iskrsavalo i to prinstonsko izlaganje, te se nametnula potreba za njegovim štampanjem kao nezaobilaznim dokumentom u proučavanju Handkeovog književnog stvaralaštva. Izlaganje je objavljeno u književnom časopisu »Text + Kritik« (tematski broj o Handkeu), sveska 24, Minhen, 1989.

Povodom objavljivanja izdavač časopisa Hajnc Ludvig Arnold piše: »Postalo je uobičajeno da se u tom nastupu vidi naprosto medijski delotvorna samoinicijacija i samoinicijacija mladog autora Petera Handkea, a sa pojedinim delovima njegove izjave svakojako se baratalo, u cilju dokazivanja ovoga ili onoga. Ali, ono što je ostalo u sećanju, bio je odjek u medijima, bio je izraz »deskriptivna impotencija«, koji se odnosio na tadašnju skorojevičku literaturu Grupe 47 — bio je, dakle, pre gest poruge, atak mladog, još nepoznatog autora na Grupu 47 koja je zaposela i držala literarni Olimp (i njime se smatrala).

Da je Handke svojevremeno, polazeći od sopstvenog literarno-inovatorskog shvatanja i pojma svoje literature, potpuno konsekventno argumentovao, svakako ne tako elokventno i podobno za štampu kao Hans Majer, koji je onda prihvatio njegove argumente, treba da dokumentuje prepis tonskog snimka cele Handkeove izjave. Sitnije greške su korigovane prećutkivanjem. Izlaganje Hansa Majera nije skraćivano.

Peter Handke: Primećujem da u savremenoj nemačkoj prozi preovladava jedna vrsta deskriptivne impotencije. Traži se spas u pukom opisivanju, što je već po sebi najmizerniji način književnog stvaranja. Kad se više ništa ne zna, onda se još uvek mogu opisivati pojedinosti. Jedan potpuno, potpuno nestvaralački period u nemačkoj literaturi, ali ovde nedodirnut, a tom smešnom krilaticom o »novom realizmu« koristili su se svakojaki ljudi da bi, na bilo koji način, stupili tu u razgovor, iako nemaju nikakvih sposobnosti niti potencijala za ma kakvo književno stvaralaštvo. **(mrmrljanje)** Uopšte ne postoje nikakve refleksije. Propisana je jedna filozofija, jedan pogled na svet u kome kao da ne postoji ništa drugo do opisivanja pojedinosti i zbivanja, a to je, po mome mišljenju, neka vrsta cinéma verité u literaturi. Istina, primećuje se da se više ne ponavljaju neke greške iz ranije književnosti; na primer, sa metaforama se sada barata vrlo oprezno, ali se opaža da tekovine ove nove umetnosti počivaju, pre svega, na negaciji, da su, doduše, odbačene greške ili klišeji ranije književnosti, ali da spas ni slučajno nije nađen u nekoj novoj poziciji, nego u jednom potpuno primitivnom i turobnom ograničavanju na tu, takozvanu, novu predmetnost. Pa čak se u formi ove proze... forma ove nove nemačke proze nikako nije... ona je užasno konvencionalna, pre svega u rečeničnoj građi i u jezičkoj gestikulaciji uopšte.

Dakle, iako su pojedine reči, kako je primećeno, oslobođene metafora, jezička gestikulacija je potpuno opustošena i strašno je slična pri-povestima iz ranijih vremena. A to bih i potvrdio. **(uznemirenost, mrmrljanje)** Ovde imamo prozu... Nevolja ove proze je u tome što je takva kao da je prepisana iz nekog leksikona. Mogao bi se primeniti jezički »Duden«, onaj ilustrirani, sa upućivanjem na pojedina mesta. Pa taj sistem se ovde primenjuje i propisuje za književno stvaralaštvo. I to je sasvim bljutava i idiotska književnost. **(opšti smeh, usamljeni aplauz)** A kritika... a kritika... a kritika se s tim slaže jer je instrumentarijum kojim je ona ovladala dovoljan još samo za ovakvu književnost, upravo nju zadovoljava. (ponovo smeh) Jer je i kritika podjednako bljutava kao i ova bljutava književnost. **(pojedinačni smeh, nemir)** A ako se samo pojavi neka nova jezička gestikulacija, **(upadica: Psst!)** kritika ne može ništa drugo, kritika nije u stanju ništa drugo osim da kaže... ili da je dosadno grditi ili upuštati se u izvesne pojedinačne jezičke slabosti, koje će sigurno još biti prisutne. To je jedini metod, jer kritika... instrumentarijum kojim je ona ovladala, upravo tu je nedostatan, a taman je dovoljan za ovu bljutavu deskriptivnu književnost, jer je upravo njoj adekvatan. Instrumentarijum kritike je baš adekvatan književnosti o kojoj se ovde radi. **Upadica (verovatno Hans Verner Rihter):** Gospodine Handke, ovde nije običaj da se drži književno-istorijsko... **Handke:** Da, da. Mogu li još nešto da kažem? **Rihter:** Morate govoriti na tekst. **Handke:** Da, da... ja... **Rihter:** Izvolite. **Handke:** Dakle, to je

uopšte takva književnost... u kojoj se pojavljuju takozvana nemačka stvarnost. Negde mora... mora nekako iza ruža da se pojavi Aušvic, pa makar i u takozvanoj, sporednoj rečenici ili sasvim uzgredno. U svakom slučaju, mora da se pojavi, uzgred ili sasvim nemarno, ali mora da se pojavi. **(mrmrljanje)** A pri tome se uopšte ne pomišlja... **(prekid, smeh) Rihter:** E pa, gospodine Handke, ja nemam toliko vremena. Sad znamo tačno šta vi mislite. **(mrmrljanje) Povik:** Pa pustite ga da kaže? **Rihter:** Pa dobro, nastavite. **Upadica:** Ali bez demonstracija! **Handke:** Pa, hteo bih samo da kažem... **Rihter:** Budite samo kratki. Molim. Molim, gospodine Handke, imate reč. **Handke:** Biću što je moguće kraći, ali, mislim da je neophodno. **Rihter:** Ali nikakav seminar. Nikakav seminar. **Handke:** Kaže se, istina, zna se, šta više ne bi smelo da se piše, zar ne, a onda se ograničava na tu predmetnu prozu. I tako se pišu stvari koje su samo opisi predmeta. Zna se, istina, šta se sme pisati kao ponavljanje, ali se ne zna, šta se treba pisati, zar ne? Mislim da je to osnovni problem ove... ove posve glupave i bljutave proze.

Hans Majer: (...) Sad nešto o onome što je rekao Handke — a ja sam zapravo jako zadovoljan što je on izrekao te stvari. Zadovoljan sam i što mu je Hans Verner Rihter dozvolio da ih kaže, iako to nije bilo uobičajeno. Ovde je došlo do izraza jedno nagomilano nezadovoljstvo. Ne verujem da je Handkeovo rešenje ispravno, ali to što je on video kao simptome, ne postoji samo danas i ovde, a što je možda podjednako pogrešno eksplodiralo na Pivitovom tekstu, kao što sam i ja juče verovatno pogreš-

no eksplodirao na tekstu Gabriele Voman **(upadica: Ah)**, to ništa ne menja. Ja imam neke primečbe na Pivitov tekst, na njegovu estetiku, ali taj tekst ima velike vrednosti i trebali smo ga obraditi neovisno od toga. A Handke je mislio sledeće: **(opšti smeh)** Da, zašto... zašto... Zašto da Handkea ne branim Handkeom? Da Handke, kako mi se čini, ne samo u načinu izražavanja nego, nesumnjivo, i u estetici koju zastupa, povezuje sasvim tačno sa sasvim netačnim, to ne treba biti smetnja da se vidi šta je u toj stvari prihvatljivo, izuzimajući njegov lični slučaj i njegovu ličnu kritiku. Gras se juče s pravom izrazio o Saveznoj Republici kao o problemu novog bidermajera. Literatura koju smo ovde doživeli u mnogim slučajevima je refleksija novorestaurisanog, bidermajerskog društva, čije su tipične crte uništenje osećanja, establišment. Ta ista literatura nudi i put »povratka prirodi« u jednom zastrašujućem smislu; ne na rusoiistički način, nego tako što već popredmećeni svet samo sklanja u prirodni pejzaž. Neverovatno, ali isti fenomen smo doživeli i u lirici Trećeg Rajha, koju je Stefan Hermlin s pravom nazvao lirikom amfibija i salamandera. Ni u Helererovom tekstu, na primer, nismo doživeli ništa manje amfibija i salamandera. Lirika kakvu su tada stvarali Lerke, Langeserova, pa i Krolow, popredmećeni svet koji se ovde opet ponavlja, priroda bez ljudi i literatura u kojoj popredmećivanje nije svesno suprotstavljeno humanom svetu neprijatelja kao u sjajnom Letauovom tekstu, bila je, zbog neke vrste uslužnosti i odanosti, u saglasnosti sa takvim stanjem popredmećenosti. To je delimično uslovljeno prilikama u Saveznoj Republici, sociološkim problemima, dok kod mnogih koji su ovde čitali i pisali, predstavlja, naravno, i reakciju na nepotpunu estetiku socijalističkog realizma, pogrešne forme angažovane literature, protiv kojih je pogrešna literatura postavljena u status quo. I to je, izgleda, stvarno zabrinjavajuća situacija i utoliko je Handke imao potpuno pravo što je svoje nezadovoljstvo izrazio pitajući: Šta to, zapravo, pišu nemački književnici? Kako to oni vide svet? Kako vide čoveka? Kako to da u njihovoj prozi čovek zapravo neprestano degeneriše u mrtvu prirodu? Derd Lukač je jednom sasvim ispravno ukazao na to kako je slikarstvo od Manea do Sezana pretvorilo ljudski lik u objektivnu mrtvu prirodu, kako je čovek postao, tako reći, kubus. A čovek je postao kubus i u dobrom delu ove proze. Ovo nije upućeno ovom ili onom književniku, nego treba da nam bude povod da i taj literarni problem shvatimo kao stanje i da se prema njemu kritički postavimo. I Handke ima potpuno pravo kada kaže da kritika, pa i ovde u sali, ide linijom manjeg otpora, da se odnosi i suviše uslužno, umesto da postavi pitanje ovog stanja i da ga proceni. Utoliko smatram jako dobrim što vodimo ovakvu diskusiju.

Pripremila i s nemačkog prevela
Štefica Martić